

از سنت تا نوآوری: سیر تغییرات آموزشی در حسابداری

رسول ناصرحجتی رودسری

دانشجوی دکتری حسابداری، واحد تنکابن، دانشگاه آزاد اسلامی، تنکابن، ایران، (نویسنده مسئول).

rasoul.naserhojjatii@gmail.com

عبدالحسین علی پور

دانشجوی دکتری حسابداری، واحد تنکابن، دانشگاه آزاد اسلامی، تنکابن، ایران.

hosseinalipour2474@gmail.com

نسیم دانش

دانشجوی دکتری حسابداری، واحد تنکابن، دانشگاه آزاد اسلامی، تنکابن، ایران.

nasim.danesh1028@gmail.com

چکیده

در عصر حاضر، موفقیت دولت‌ها در رشد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، عمرانی به میزان اهتمام به آموزش و توسعه سرمایه انسانی آن بستگی دارد چرا که رکن اصلی در تصمیم‌گیری، تصمیم‌سازی و تصمیم‌یاری در دولت هاست، با توجه به اینکه دانشگاه‌ها و نهادهای آموزش عالی نقش مهمی در آموزش نسل‌های آینده و نیروی متخصص مورد نیاز جامعه، ایفا می‌کنند و علی‌رغم پیشرفت‌های اخیر بین‌المللی حوزه آموزش حسابداری، اما دانشگاه‌ها با ارائه سرفصل‌های صرفاً تئوری، به اندازه کافی بر مهارت کاربردی و حرفه‌ای دانشجویان توجه نکرده‌اند و بسیاری از دانشجویان و فارغ‌التحصیلان این حوزه فاقد دانش و مهارت لازم برای ورود به بازار کار هستند، دقت و توجه به روند تکامل آموزش در حسابداری در طی دوره‌های مختلف باعث شناخت نقاط ضعف و قوت انواع روش‌های تدریس می‌شود که می‌تواند به دیدگاه مناسب برای اجرای روش‌های بروزتر به مدرسین بدهد. پژوهش حاضر از نوع توصیفی است و نتایج پژوهش نشان می‌دهد با گسترش تکنولوژی باید آموزش حسابداری را هم رو به مدرن شدن پیش برد و از ابزارهای جدید همچون هوش مصنوعی بهره گرفت، البته که باید این تکنیک توأم با تدریس درست باشد. در زوایای مختلف نیز، روش‌های تدریس مدرن و سنتی دارای معایب و مزایایی هستند. از نظر محتوا روش‌های تدریس سنتی دانشجویان یا دانش‌آموزان با توجه به جدول درسی، مفاهیم را که استاد تعیین کرده است یاد می‌گیرند، اما در روش مدرن دانشجویان یا دانش‌آموزان با انجام فعالیت‌های تعاملی و با مشارکت فعال در فرایند یادگیری مطالب را فرا می‌گیرند. اما از نظر ارتباط در روش سنتی دانشجویان استاد را به‌عنوان بک منبع اطلاعات و دانش می‌دانند و با او ارتباط برقرار می‌کنند، در حالی که در روش مدرن استاد نقش مشاور را داشته و دانشجویان یا دانش‌آموزان به‌صورت مستقیم با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنند.

واژگان کلیدی: آموزش حسابداری، سنتی، مدرن، تدریس.

مقدمه

برای تأمین نیازهای جامعه در بعدهای اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی، تغییر و تحول در سیستم پویای دانشگاه و توسعه متعادل و نظام‌مند آن، نیازمند تفکر و عمل برنامه‌ریزی، سازگاری و مدیریت با محیط درون سازمانی و بیرونی دانشگاه می‌باشد (پیری سقرلو و همکاران، ۱۴۰۱). مؤسسات آموزش عالی و دانشگاه‌ها مراکزی هستند که بستر لازم برای اجرای سیاست‌های توسعه اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی را فراهم می‌نماید (ناصری و همکاران، ۱۴۰۲)، و یکی از نهادهای

اجتماعی سازنده می‌باشد که به توسعه خلاقیت در جامعه کمک می‌کند (ناظمی‌زاده و همکاران، ۱۴۰۱). در حقیقت فلسفه وجودی نهاد آموزش عالی، توسعه علمی و توانمندی جامعه در علم، فناوری و گسترش فرهنگ، اقتصاد و فناوری ملی است (رجب‌زاده و همکاران، ۱۳۹۹)، و یکی از اهداف اصلی دانشگاه‌ها تربیت نیروی کار مجرب برای جامعه و صنعت است (غفاریان قدیم و همکاران، ۱۴۰۲).

در عصر حاضر ساختارهای آموزش عالی باید خود را با چالش‌های نوظهور هماهنگ کنند، تقاضای مداوم برای تحصیلات دانشگاهی، جهانی شدن دانشگاه‌ها، ایجاد سیستم آموزشی مجازی و... موجب تحولات فراگیری در ساختار و عملکرد دانشگاه‌ها شده و نقش آن‌ها را به‌مرور از تولید و انتقال علم به سمت مدیریت و رهبری کنش‌های اجتماعی تبدیل نموده است (ناصری و همکاران، ۱۴۰۲). به همین دلیل با به‌روزرسانی متوالی برنامه‌درسی با آخرین دانش‌ها و مهارت‌ها دانشجویان را قادر می‌سازد تا در آینده شغلی خود موفق شوند (کاروالهو و آلمیدا^۱، ۲۰۲۲). در این بین یکی از ارکان مهم تحقق اهداف آموزشی استاد می‌باشد، او قادر است با دانش خود کمبود منابع آموزشی و عدم امکانات کافی را ترمیم کند و یا بالعکس با عدم توانایی در ایجاد ارتباط مطلوب بهترین موضوعات تدریس را هم غیر جذاب جلوه دهد (باغومیان و رحیمی، ۱۳۹۱) در واقع استاد با توانمندی‌های خود به فعالیت و کلاس درس روح و هویت می‌بخشد که عموماً در قالب روش‌های تدریس عینیت می‌یابد (فتحی‌آذر، ۱۳۸۲).

در حالت کلی نیز رشته‌های تحصیلی به‌منظور رفع نیازهای موجود در جامعه ایجاد می‌شوند و رشته حسابداری نیز در پاسخ به نیازهای اقتصادی و اجتماعی به وجود آمده است (پیری‌سقرلو و تحریری، ۱۴۰۲). حسابداران بر تصمیمات تجاری بسیاری از استفاده‌کنندگان گزارش‌های سالانه تأثیر می‌گذارند و اثربخشی تصمیمات این‌گونه استفاده‌کنندگان را به کیفیت صورت‌های مالی وابسته می‌کنند (پوژه و گروف^۲، ۲۰۲۳). بنابراین برای داشتن مهارت‌های لازم برای ایفای نقش فعال در جامعه، دانشجویان رشته حسابداری باید تحت آموزش‌های نوین قرار بگیرند (مشایخی و شفیع‌پور، ۱۳۹۱). البته نگرانی‌ها در مورد آموزش حسابداری سابقه طولانی داشته است که به‌طور گسترده در طیف وسیعی از گزارش‌های رسمی از نهادهای دانشگاهی و حرفه‌ای و توسط محققان دانشگاهی طی پنجاه سال گذشته در ایالات متحده آمریکا و جاهای دیگر مستند شده است (بالانتین و همکاران^۳، ۲۰۲۴؛ سولومونز و بریدج^۴، ۱۹۷۴؛ اندرسون و همکاران^۵، ۱۹۸۹؛ کمیسیون بازنگری آموزش حسابداری^۶، ۱۹۹۰؛ کمیته بررسی رشته حسابداری در آموزش عالی^۷، ۱۹۹۰؛ آلبرشت و ساک^۸، ۲۰۰۰)، تعداد بی‌شماری از مراجع حسابداری همانند مؤسسه حسابداران خبره استرالیا، انجمن حسابداران آمریکا و فدراسیون بین‌المللی حسابداران مدت‌هاست که توسعه طیف گسترده از مهارت‌های لازم در دانش‌آموختگان حسابداری را خواستارند و برای اعتباربخشی حرفه‌ای و استفاده در آموزش عالی، دستورالعمل‌هایی برای استفاده از آن در برنامه‌های درسی حسابداری ارائه داده‌اند (طیبی‌راد و همکاران، ۱۴۰۱). البته اینکه نظام آموزشی حسابداری در هر کشوری باید مبتنی بر نیازهای بومی و منطقه‌ای همان کشور تدوین شود (پیری‌سقرلو و تحریری، ۱۴۰۲؛ رحمانیان کوشکی و همکاران، ۱۳۹۸؛ جامعی، ۱۳۹۷؛ نونهالی‌نهر و همکاران، ۱۳۹۳؛ گرگز، ۱۳۷۹)، زیرا محیط حسابداری بر دانش حسابداری تأثیر می‌گذارد و از آن تأثیر می‌پذیرد.

¹ Carvalho & Almeida

² Poje & Groff

³ Ballantine et al

⁴ Solomons & Brridge

⁵ Andersen et al

⁶ Accounting Education Change Commission

⁷ Review Committee of the Accounting Discipline in Higher Education

⁸ Albrecht & Sack

با توجه به اینکه دانشگاه‌ها و نهادهای آموزش عالی نقش مهمی در آموزش نسل‌های آینده و نیروی متخصص مورد نیاز جامعه، ایفا می‌کنند (ناصری و همکاران، ۱۴۰۲) و علی‌رغم پیشرفت‌های اخیر بین‌المللی حوزه آموزش حسابداری، اما دانشگاه‌ها با ارائه سرفصل‌های صرفاً تئوری، به اندازه کافی بر مهارت کاربردی و حرفه‌ای دانشجویان توجه نکرده‌اند و بسیاری از دانشجویان و فارغ‌التحصیلان این حوزه فاقد دانش و مهارت لازم برای ورود به بازار کار هستند (دیانتی‌دیلمی و پاکزاد، ۱۳۹۶) و دانشجویان حسابداری در عمل با واقعیت‌هایی مواجه می‌شوند که در آموزش‌های دانشگاهی خوب درک نشده است. آن چیزی که در آموزش کنونی حسابداری وجود دارد، انتقال مطالب از مواد درسی اساتید به دفتر دانشجو است و در واقع هنوز با وجود روش‌های نوین هم اکثر اساتید بیش از ۶۰ درصد وقت کلاس را به سخنرانی می‌پردازند (رحمانیان کوشکی و همکاران، ۱۳۹۸).

پس از تدوین چارچوب‌های آموزش حسابداری از اواسط قرن بیستم در قالبی مشخص، پژوهش‌های مختلفی درباره ساختار آتی، گستره و محتوای آموزش حسابداری صورت گرفت، کمیته بدفورد^۱، انجمن حسابداری آمریکا^۲، گزارشی را که شامل چندین انتقاد در خصوص نظام آموزشی حسابداری بود را در سال ۱۹۸۶ منتشر کرد (باغومیان و رحیمی‌باغی، ۱۳۹۱). قابل ذکر است، ایالات متحده آمریکا یکی از موفق‌ترین کشورها در حوزه حسابداری می‌باشد که حدود ۸۰ درصد دانشجویانی که در رشته حسابداری تحصیل می‌کنند و آمادگی بهتری هم برای ورود به این رشته دارند قبل ورود به دانشگاه در مدارس علوم بازرگانی و اقتصادی تحصیل کرده‌اند (ناصری و همکاران، ۱۴۰۲). با توجه به مطالب گفته شده به نظر می‌رسد با گسترش تکنولوژی و ورود ابزارهای آموزشی جدید به این حوزه مطالعه و بررسی در مورد آموزش حسابداری امری ضروری و مورد تأکید می‌باشد.

مبانی نظری و سوابق پژوهش حسابداری

حسابداری به‌عنوان یک، نقش اساسی در توسعه اقتصادی جوامع ایفا می‌کند و تأثیر قابل توجهی بر محیط دارد (نونهالی نهر و همکاران، ۱۳۹۳؛ هلمایونیتا^۳، ۲۰۱۹)، و به‌عنوان یک حرفه در بازارهای سرمایه، نقشی فراتر از ارائه گزارش ایفا می‌نمایند و در قالب زبان گزارشگری، حاوی اطلاعات و مفاهیمی است که قادر است تا ظرفیت‌های سرمایه‌گذاری در بازارهای یاد شده را تقویت نماید (گیلانی و همکاران، ۱۴۰۱).
دیگان^۴، حسابداری را به‌عنوان یک فعالیت انسانی شناخته و بیان می‌کند که تئوری‌های حسابداری بررسی می‌کنند که چگونه رفتار افراد در واکنش به اطلاعات حسابداری، نیاز مردم به این اطلاعات و علت تصمیم‌گیری برای ارائه اطلاعات خاص توسط افراد درون سازمان را توضیح می‌دهند (مداحی و همکاران، ۱۴۰۲؛ دیگان، ۲۰۱۱). از دیدگاه دیگر، حسابداری را می‌توان به‌عنوان یک علم اجتماعی در نظر گرفت که تأثیرات قابل توجهی بر جامعه دارد و همچنین در پاسخ به نیازها و خواست جوامع، تغییرات چشم‌گیری را در خودش نمایان می‌سازد (اقدام‌مزرعه و همکاران، ۱۳۹۸).
انتشارات دانشگاه لاسل اکستنژن^۵ نیز حسابداری را علمی معرفی کرده که هدفش ارائه یکسری اصول صورت پذیرفته شده‌ی سیستماتیک وقایع کسب و کار می‌باشد. (ناصر حجتی رودسری و علیپور، ۱۴۰۲؛ سیدی و غزنوی، ۱۳۹۲).

¹ Bedford Committee

² American Accounting Association

³ Helmayunita

⁴ Deegan

⁵ Lasalle Extension University

در اوایل دهه ۱۸۰۰ بود که تحصیلات حسابداری در ایالات متحده به عنوان کارآموزی زیر نظر حسابداران باتجربه آغاز شد (لانگندرfer^۱، ۱۹۸۷)، و تا قبل از قرن بیستم آموزش حسابداری در هیچ یک از دانشگاه‌های غرب به صورت رسمی رایج نبوده است (پیری سقرلو و همکاران، ۱۴۰۱).

آموزش حسابداری

اشتیاق بشر برای دانستن درباره آینده از عهد باستان وجود داشته است پیشگویان و کاهن‌ها نمونه‌هایی از کسانی هستند که در گذشته تلاش داشتند به نحوی به این اشتیاق در نزد خاص و عام پاسخ دهند (لک و همکاران، ۱۳۹۹). در عصر حاضر، موفقیت دولت‌ها در رشد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، عمرانی و... به میزان اهتمام به آموزش و توسعه سرمایه انسانی آن بستگی دارد چرا که رکن اصلی در تصمیم‌گیری، تصمیم‌سازی و تصمیم‌یاری در دولت‌هاست (ناصری و همکاران، ۱۴۰۲؛ اقدام‌مزرعه و کریم‌زاده^۲، ۲۰۱۹). در حقیقت آموزش نقش اساسی در زندگی مدرن دارد (الخاليله و همکاران^۳، ۲۰۲۳؛ آکور و همکاران^۴، ۲۰۲۳).

در معنای کلی هرگونه فعالیتی که با هدف آسان کردن یادگیری فراگیران انجام شود را آموزش می‌گویند (مشایخ و همکاران، ۱۳۹۷)، به مفهوم عام نیز آموزش را انتقال مهارت و دانش و شکل دادن به اندیشه می‌نامند و یک امر بسیار مهم برای پیشرفت و توسعه اقتصادی و اجتماعی و همچنین پیشرفت آموزش عالی به حساب می‌آید (جامعی، ۱۳۹۷). آموزش، تجربه‌ای بر پایه یادگیری و در جهت ایجاد تغییرات نسبتاً پایدار در فرد است که به او توانایی انجام کار و بهبود بخشی از مهارت‌ها، توانایی‌ها، رفتار، نگرش و دانش می‌دهد (پیری سقرلو و تحریری، ۱۴۰۲).

یادگیری نیز خود یک تغییر نسبتاً پایدار در توان یا رفتار فرد است که در نتیجه تجربه به دست می‌آید (سیف، ۱۳۸۶). آن چیزی که سبب محقق شدن آموزش باکیفیت آینده افراد و سازمان‌ها می‌باشد یک برنامه‌ریزی آموزشی می‌باشد (پیری سقرلو و همکاران، ۱۴۰۱). و در پرورش نیروی انسانی هر رشته دانشگاهی سیستم آموزشی سهم به سزایی دارد (ناصری و همکاران، ۱۴۰۲).

از آنجایی که در حال حاضر سازمان‌ها، اعم از کوچک و بزرگ موقعیت‌های به مراتب پیچیده‌تری را تجربه می‌کنند (عرب مازار یزدی، ۱۳۷۳)، هدف آموزش در دوران دانشگاه، آموزش دادن معلوماتی است جهت خدمت در سازمان‌ها که برای افراد مفید می‌باشد (فیروزیان و سروری، ۱۴۰۰؛ شریفی و همکاران، ۱۳۹۱). و یکی از وظایف نظام آموزشی نیز، پرورش اشخاصی است که دارای تفکری انتقادی و خلاق باشند تا قادر به رفع معضلات و حل مسئله باشند نه اینکه ذهن آن‌ها فقط مکانی برای تجمع اطلاعاتی باشد که به سرعت منسوخ خواهد شد (رحمانیان کوشکی و همکاران، ۱۴۰۰). در واقع تربیت انسان‌های اندیشمند و ذهن کاوشگر باید نخستین هدف و محصول نهایی تعلیم و تربیت باشد (ناظمی‌زاده و همکاران، ۱۴۰۱).

برای رفع نیازهای اطلاعاتی استفاده‌کنندگان خرد و کلان، لازم است یک نظام حسابداری کارآمد واقع شود. به علاوه، برخورداری از چنین نظامی نیازمند داشتن نیروهای متخصص حسابداری و وجود یک ساختار آموزشی مناسب می‌باشد (باغومیان و رحیمی‌باغی، ۱۳۹۱) به همین دلیل یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های دانشگاه‌ها، تربیت حسابداران لایق است که نیازهای سازمان‌ها را برطرف سازند (رحمانیان کوشکی و همکاران، ۱۴۰۰) زیرا با توسعه فعالیت‌های تجاری و افزایش پیچیدگی روابط مالی، اکنون نیاز به حسابداران باتجربه و آموزش دیده بسیار بیشتر از گذشته محسوس است (غفاریان

¹ Langenderfer

² Aghdam Mazraeh & Karimzadeh

³ Alkhalailah et al

⁴ Akour et al

قدیم و همکاران، ۱۴۰۲). البته تا به امروز هیچ مدرکی از چیزی مانند تغییر جهت‌گیری عمده که در دهه ۱۹۸۰ درخواست شد وجود ندارد (بالانتین و همکاران، ۲۰۲۴؛ بدفورد و همکاران^۱، ۱۹۸۶).

یکی از دلایل ایجاد پیامدهای نامطلوب در حسابداری عدم وجود تعامل مؤثر و سازنده میان آموزش و کار حرفه‌ای حرفه حسابداری است (توسلی و همکاران، ۱۳۹۶؛ رهنمای‌رودپشتی و همکاران، ۱۳۸۹). در بسیاری از برنامه‌های درسی دانشگاه‌ها تمایل به تمرکز بر محتوای فنی، از جمله اصول پذیرفته شده عمومی حسابداری^۲، تکنیک‌های حسابداری مالی، استانداردهای گزارش‌دهی، تکنیک‌های حسابداری مدیریتی و نیازهای فنی درک شده در عمل حرفه‌ای وجود دارد (بویس و همکاران^۳، ۲۰۱۲). در اوایل قرن بیستم، در ایالات متحده آمریکا، اولین برنامه آموزشی در حوزه حسابداری در مدرسه بازرگانی وارتن که یکی از دانشکده‌های دانشگاه پنسیلوانیا بود، به ارائه گذاشته شد. در آغاز، اساتید در رشته حسابداری عمدتاً افرادی باتجربه حسابداری بودند و روش تدریس آن‌ها بر پایه رویکرد مسئله محوری و متمرکز بر حل مسئله بود و در دهه دوم قرن بیستم، ۵۲ مدرسه عالی و دانشگاه آغاز به ارائه دروس حسابداری نمودند (اعتمادی و نیکخواه‌آزاد، ۱۳۷۷).

متأسفانه در کشور ما به موضوع آموزش حسابداری کم‌توجهی شده‌است، و شاهد این سخن نیز، سر فصل‌های درسی این رشته، نحوه تدریس و آموزش دروس دانشگاهی و عدم توجه به نیاز بازار کار و حرفه حسابداری است (پیری سقرلو و همکاران، ۱۴۰۰). به عقیده برخی از کارشناسان محتوای دروس را نه دانشگاه بلکه سلیقه بازار کار باید مشخص کند (جامعی، ۱۳۹۷). به عبارتی در حالی که ما با مزاد نیروهای دارای مدرک دانشگاهی مواجه هستیم اما همین فارغ التحصیلان مفاهیم حسابداری را به‌خوبی فرا نگرفته و برای انجام کار حرفه‌ای صلاحیت لازم را ندارند (صادقی ده‌چشمه و بنی‌طالبی دهکردی، ۱۴۰۳).

اهمیت آموزش حسابداری ناشی از اهمیت رشته آن و مزایایی است که می‌تواند برای جامعه‌ای که در آن فعالیت می‌کند ارائه دهد (توفیق و الماسراوی^۴، ۲۰۲۲). البته منظور از آموزش حسابداری فعالیتی است که به تعلیم روش‌ها لازم در فرایند جمع‌آوری، گزارش و طبقه‌بندی داده‌هایی می‌پردازد که داده‌ها بسیار مهم بوده و می‌توانند بر روی تصمیم افراد و تصورات و قضاوت‌های آن‌ها اثر بگذارد (پیری سقرلو و تحریری، ۱۴۰۲؛ ناصری و همکاران، ۱۴۰۲).

آموزش حسابداری به‌عنوان کلیه مفاهیم، دوره‌ها و استانداردهای ارائه شده توسط برنامه‌ها و رشته‌ها برای دانشجویان برای انجام حرفه‌های حسابداری و حسابرسی تعریف می‌شود (الشورافات و همکاران^۵، ۲۰۲۱).

ماهیت بسیار فنی، بسیاری از آموزش‌های حسابداری باعث شده‌است که در بسیاری از برنامه‌های درسی دانشگاه فضای کمی برای ایجاد درک انتقادی از حسابداری به‌عنوان یک رشته باقی بماند (بالانتین و همکاران، ۲۰۲۴). چه رسد به کمک به ایجاد افراد انتقادی و خلاق، مسلماً هدف گسترده‌تر از آموزش دانشگاهی (عالی) با حداقل در نظر گرفتن توسعه فارغ التحصیلان دقیق نادیده گرفته شده‌است، این امر مستلزم تمرکز بر هر دو مهارت حسابداری فنی، به‌عنوان بخشی از شکل‌گیری مهارت‌های حرفه‌ای یا حرفه‌ای است و یک رویکرد انسان‌گرایانه و تکوینی دانش‌آموز به رشد فردی (سانگستر و ویلسون^۶، ۱۹۹۱؛ بویس^۷، ۱۹۹۹، تینکر و فکنوس^۸، ۲۰۰۱؛ بوریتز و استونر^۹، ۲۰۱۴).

¹ Bedford

² Generally Accepted Accounting Principles (GAAP)

³ Boyce et al

⁴ Tawfik & Elmaasrawy

⁵ Alshurafat et al

⁶ Sangster & Wilson

⁷ Boyce

⁸ Tinker & Feknous

⁹ Boritz & Stoner

در حقیقت باید عنوان کرد که هدف از ارائه دروس حسابداری و آموزش آن‌ها به دانشجویان این رشته، علاوه بر اهداف معمول حسابداری، تقویت توانایی حل مسئله با تأکید بر وجود راه‌حل‌های متعدد برای مسائل و مشکلات، کسب توانمندی‌های ارتباطی تصمیم‌گیری و مهارت در به‌کارگیری فناوری اطلاعات، و توانایی ترکیب علوم مختلف برای خلق و تولید دانش جدید است (صادقی ده‌چشمه و بنی‌طالبی دهکردی، ۱۴۰۳). همچنین در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی لازم است، تمامی کارکردهای آموزش عالی مورد تأکید قرار گیرند. آموزش که یکی از کارکرد اساسی آموزش عالی محسوب می‌شود، نباید به دلیل پیچیدگی و چند وجهی بودن فعالیت‌های تشکیل دهنده آن و فقدان ملاک‌ها و استانداردهای مورد قبول همگان مورد غفلت قرار گیرد (معروفی و همکاران، ۱۳۸۶).

روش‌های تدریس

باتوجه به تحولات تکنولوژی روز در عرصه‌های مختلف زندگی، لزوم استفاده و بهره‌مندی از آن‌ها در آموزش امری اجتناب‌ناپذیر است (توفیق و الماسراوی، ۲۰۲۲). نقش دانشگاه به‌عنوان یک نهاد محوری در جامعه حائز اهمیت است، این نهاد با ایجاد خلاقیت، نوآوری، تربیت نیروی کارآمد و توسعه، می‌تواند به ارتقای سطح سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی کشور کمک بسیار نماید (غفاریان‌قدیم و همکاران، ۱۴۰۲). با تأکید مدرسان این رشته بر یادگیری دانشجویان و توسعه قدرت درک و مهارت‌های ایجاد ارتباط، برنامه‌های آموزش حسابداری در دانشگاه‌ها قادر به تحویل دادن فارغ التحصیلان موفق به جامعه می‌باشد، هدف اصلی کلاس درس باید با تأکید بر یادگیری دانشجویان، گسترش قدرت درک و مهارت‌های ارتباطی آنان تمرکز کند (ناصری و همکاران، ۱۴۰۲؛ پتن و ویلیامز^۱، ۱۹۹۰). آنچه که همواره مورد تأکید نظر محققین و دانشمندان علوم تربیتی بوده، ثمربخشی و اهمیت روش‌های تدریس می‌باشد (رحمانیان کوشکی و همکاران، ۱۴۰۰). منظور از روش تدریس، راهکار منطقی، با قاعده و منظم برای ارائه درس است و مدرس را به آموزش دادن و یادگیری مطالب به شاگردان که هدف اصلی درس هم می‌باشد می‌رساند (علوی، ۱۳۸۴).

ویژگی‌های دانشجویان، امکانات و منابع موجود، زمان کافی، تعداد دانشجویان کلاس، شخصیت استاد و هدف‌های آموزشی در گزینش روش تدریس نیز نقش اساسی را ایفا می‌کنند (سقط‌چیان، ۱۳۷۰). عملکرد تحصیلی شاگردان نیز از طریق چند شاخص ارزیابی می‌شود که: حضور به‌موقع در سخنرانی‌های آنلاین، نمرات دروس داخلی، نمرات میان‌ترم و نمره امتحانات پایان سال از جمله این موارد است (خاور و همکاران^۲، ۲۰۲۰).

در آموزش حسابداری به دانشجویان نیز باید به‌نحوی انجام گیرد که آمادگی لازم را برای خدمت به نهادها در حال آینده برای آنان آماده سازد (جامعی، ۱۳۹۷). در حقیقت، در حوزه حسابداری، فاصله و شکاف قابل توجهی بین تحقیقات و عملیات حسابداری وجود دارد و پژوهش‌ها و تحقیقات حسابداری باید از تأثیر مؤثری برخوردار باشند (لک و همکاران، ۱۳۹۹). در همین راستا نیز استدلال‌ها و تحقیقات اخیر نشان می‌دهد که دانش‌آموختگان حسابداری در دهه‌ی اخیر به مهارت تفکر انتقادی آشنا نیستند، در حالی که اکثر استادان حسابداری و حسابداران حرفه‌ای به‌ضرورت استفاده از مهارت‌های تفکر انتقادی در برنامه‌های آموزش حسابداری اعتقاد دارند (باغومیان و رحیمی‌باغی، ۱۳۹۱). در آموزش حسابداری توجه به یک نقشه مفهومی احساس می‌شود، یک نقشه مفهومی معمولاً از ساختاری مشخص تشکیل شده‌است که شامل: مفاهیم، ارتباطات بین مفاهیم، سلسله‌مراتب، ارتباطات فرعی و مثال‌ها است. مفاهیم در این نقشه نیز معمولاً به عنوان یک نمایش سازمان‌یافته از حوادث و موضوعات تعریف می‌شوند (صادقی ده‌چشمه و بنی‌طالبی دهکردی، ۱۴۰۳).

¹ Patten & Williams

² Khawar

در فرآیند تدریس حسابداری، برای ایجاد تأثیر مؤثر، باید از روش‌های مختلف اکتشافی به صورت ترکیبی استفاده شود. اساتید برای بهره‌برداری از این روش‌ها، باید با مطالب آشنا بوده و به‌درستی دانشجویان را به روش‌های مناسب هدایت و راهنمایی کنند (ون و همکاران، ۲۰۱۹). روش‌های تدریس در آموزش حسابداری نیز به دو بخش روش سنتی و روش مدرن تقسیم‌بندی می‌شوند.

روش سنتی

موضوعات حسابداری نیز به‌طور سنتی به‌عنوان مطالبی شناخته می‌شوند که مملو از تعاریف ساختاریافته از اصطلاحات فنی، معیارها و مفاهیم پیچیده و اعداد و ارقام قابل توجه و گیج‌کننده، قوانین هستند. بسیاری از دانشجویان حسابداری به دلیل کمبود مهارت‌های ارتباطی و عدم انعطاف‌پذیری در حل مسئله، با انتقادهای گسترده مواجه شده‌اند (اسپرینگر و بورتیک^۱، ۲۰۰۴).

در روش تدریس سنتی، دانشجو بر اساس درک خود از مطالبی که در کلاس درس یاد گرفته است، خواه درست بوده و یا به‌اشتباه، وظایف خود را در خانه انجام می‌دهد (مویر و دیگر^۲، ۲۰۱۶). در این روش، اغلب اساتید به‌عنوان گوینده عمل می‌کنند و انتظار دارند دانشجویان به سخنرانی‌هایشان گوش فرا دهند (رحمانیان کوشکی و همکاران، ۱۴۰۰). براساس یافته‌های پژوهش بونر (۱۹۹۹)، مشخص شده‌است که استفاده از یک سبک تدریس سنتی منحصربه‌فرد توسط اساتید حسابداری قادر به تحقق تمام اهداف لازم برای یادگیری نمی‌باشد، به همین دلیل، آموزش سنتی حسابداری در دانشگاه نیازمند اصلاحاتی به‌منظور بهبود کیفیت آموزش حسابداری است (حاسل و همکاران^۳، ۲۰۰۵).

در حقیقت روش سنتی به روش‌هایی اطلاق می‌شود که برای سال‌ها توسط مؤسسات آموزش عالی و دانشگاه‌ها استفاده شده‌اند و در حال حاضر نیز یکی از رایج‌ترین روش‌ها به‌شمار می‌رود. برخی از این روش‌ها شامل سخنرانی، کتاب محوری، حفظ و تکرار هستند (جامعی، ۱۳۹۷).

یکی از قدیمی‌ترین روش‌های استفاده شده در آموزش حسابداری، روش حفظ و تکرار می‌باشد که این روش بر همین امر در یادگیری مطالب آموزشی تأکید دارد (نمازی و رئیسی، ۱۴۰۲).

در روش کتاب محوری نیز یک یا چند کتاب به‌عنوان منبع اصلی تدریس به دانشجویان ارائه می‌شود و در طی دوره تدریس، مطالعه این کتاب‌ها به‌عنوان مرجع اصلی تعیین می‌شود. این روش، اگرچه به تقویت حافظه دانشجویان کمک می‌کند اما باعث کاهش روحیه پژوهش‌گری در دانشجویان می‌شود و در برخی از مواقع نیز به‌دلیل بار مطالعاتی زیاد، موجب نامیدی دانشجویان از مطالعه و درس می‌شود (نمازی و رئیسی، ۱۴۰۲).

یکی دیگر از روش‌های آموزش سنتی، روش سخنرانی است، که در آن استاد به ارائه مفاهیم به‌صورت شفاهی و یادگیری آن سخنان از طریق گوش دادن و یادداشت‌برداری توسط دانشجویان انجام می‌گیرد (شعبانی، ۱۳۸۵).

پرسش و پاسخ هم یکی دیگر از روش‌های رایج آموزش می‌باشد (نمازی و رئیسی، ۱۴۰۲)، که در آن استاد با طرح سؤال از مطالب گفته شده از دانشجو می‌خواهد که به آن پاسخ مناسب ارائه دهد.

باتوجه به اینکه در بیانیه شماره یک کمیسیون تغییر آموزش حسابداری (آمریکا) که تحت‌عنوان «هدف‌های آموزشی حسابداری» می‌باشد، ذکر کرده است (۱۹۹۹)، که فراگیران باید در فرآیند یادگیری به‌صورت فعال و مشارکتی عمل کنند و نباید فقط دریافت‌کنندگان غیرفعال اطلاعات باشند (باقرپور و همکاران، ۱۳۹۶)، اما مشخص شده‌است که روش‌های سنتی تدریس به‌دلیل تأکید بر یادگیری غیرفعال و بدون تعامل و سپری کردن زمان آموزشی برای یافتن راه‌حل یکپارچه

¹ Springer & Borthick

² Muir & Geiger

³ Hassall et al

و متمرکز برای مسائل بیگانه با دنیای واقعی که از منابع آموزشی متمرکز بر کتاب‌های درسی استخراج می‌شود، قادر به برآورده ساختن اهداف مورد نظر نیستند (صادقی ده‌چشمه و بنی‌طالبی دهکردی، ۱۴۰۳).

معایب روش سنتی

روش‌های تدریس سنتی شامل عدم توجه به نیازهای فردی دانش‌آموزان یا دانشجویان، کاهش تعامل و فعالیت‌های کاربردی و کمبود در ارتباط بین دانش‌آموزان یا دانشجویان و استاد می‌باشد. در این روش‌ها، دانش‌آموزان یا دانشجویان تنها گوش دادن به استاد را تجربه می‌کنند و به‌طور مستقیم در فرایند یادگیری شرکت نمی‌کنند (حسینی، ۱۳۹۸). معایب هر یک از روش‌های آموزش سنتی را به‌طور خلاصه مورد ارزیابی قرار می‌دهیم:

روش حفظ و تکرار

یکی از قدیمی‌ترین روش‌های استفاده شده در آموزش رشته حسابداری است که تأکید این روش بر حفظ و تکرار مطالب آموزشی است. یکی از مزیت‌های این روش، این است که به‌خوبی می‌توان از خلاصه‌برداری و سایر فنون حافظه استفاده نمود. اما، یکی از ایرادات این روش این است که در این روش توجهی به علایق و تفاوت‌های فردی دانشجویان نمی‌شود (بهرامی نسب، اخلاقی و عبدی، ۱۳۹۱).

روش سخنرانی

این روش که سابقه طولانی در آموزش دارد عبارت است از عرضه مفاهیم با بیان شفاهی از طرف استادان و یادگیری آنها از راه گوش دادن و یادداشت‌برداری توسط دانشجویان (شعبانی، ۱۳۸۵) سخنرانی بهترین شیوه توضیح مطالب یا تفهیم یک موضوع جدید است چون در صورت لزوم مطالب با مقدمه‌ای مناسب، توضیحی کامل، خلاصه و جمع‌بندی می‌شوند، اما در این روش دانشجو غیر فعال است و فقط حس شنیداری آن مورد استفاده قرار می‌گیرد. این روش مناسب هر استادی نیست، زیرا برای سخنرانی استاد مربوطه باید ویژگی‌هایی همچون صدا، روش سخنگویی، روانی سخن و آرامش کامل داشته‌باشد (خنیفر، ۱۳۸۹). با وجود پیدایش روش‌های نوین در حوزه تدریس هنوز اکثر استادان بیش از ۶۰ درصد وقت کلاس را به سخنرانی می‌پردازند، یعنی آموزش کنونی حسابداری، انتقال مطالب از مواد درسی استادان به دفاتر دانشجویان است (هوسال و کن، ۲۰۱۰).

روش پرسش و پاسخ

یکی از روش‌های رایجی که استادان از آن استفاده می‌کنند، روش پرسش و پاسخ است. گرچه این روش در پاره‌ای از اوقات اعتماد به نفس دانشجویان را افزایش می‌دهد، اما در تمام دروس حسابداری قابل اجرا نیست و به مهارت استادان در طرح پرسش نیز بستگی دارد (هوسال و کن، ۲۰۱۰).

روش کتاب محوری

در این روش یک یا چند کتاب به‌عنوان منبع تدریس به دانشجویان معرفی می‌شود و در طول دوره تدریس ملاک مطالعه قرار می‌گیرند. این روش اگرچه نیروی حافظه دانشجویان را تقویت می‌کند اما، باعث می‌گردد حس کنجکاوی دانشجویان از بین رود و در پاره‌ای اوقات به‌علت مطالعه زیاد موجب دل‌سردی دانشجویان از درس و مطالعه نیز می‌گردد. بسیاری از استادان و منتقدان بر این باورند که روش‌های مذکور کمتر باعث تفکر خلاق و انتقادی در بین دانشجویان می‌شود، به همین دلیل در بیشتر کشورهای پیشرفته دنیا از روش‌های تدریس نوین استفاده به عمل می‌آید (عظیمی، ۱۳۸۵). در واقع در روش تدریس سنتی، دانشجو با توجه به آنچه در کلاس درس درک نموده، درست یا اشتباه، تکالیف خود را در منزل انجام می‌دهد (مویر و دیگر، ۲۰۱۶).

روش مدرن

حسابداری یکی از کهن‌ترین حرفه‌هاست و در عین حال نحوه عمل، رویه‌ها و استانداردهای آن در طی دهه گذشته دچار تغییرات محسوسی شده‌است (لک و همکاران، ۱۳۹۹)، از اینرو رویکردهای سنتی به گونه کامل پاسخ‌گوی نیازهای آموزشی نبوده و در این راستا رویکردهای نوین آموزشی پا به عرصه ظهور گذاشتند (نمازی و رئیسی، ۱۴۰۲). با استفاده از روش‌های مدرن حسابداری، که بر اساس نیازهای بازار و در نظر گرفتن روانشناسی یادگیری و اصول و فنون تدریس مناسب با نسل جدید می‌باشند، می‌توان به موفقیت حسابداری و ارتقای جایگاه آن کمک کرد (رحمانیان کوشکی و همکاران، ۱۳۹۸).

روش‌های نوین که به‌طور گسترده از قرن بیستم به‌بعد تکامل یافت، روش‌هایی مبتنی بر یافته‌های روان‌شناسی، هنر و علم آموزش است که شامل: روش اکتشافی، روش توضیحی، آموزش مهارت‌های فراشناختی و روش تمرین، روش بحث در کلاس، روش قیاسی و استقرایی، روش یادگیری فردی، روش آزمایشی، روش فعال، روش حل مسئله، روش گردش علمی و روش پروژه می‌باشد (صفوی، ۱۳۹۵). از مهم‌ترین این روش‌ها نیز می‌توان تسلط بر محتوای کلاسی (جانسون، جانسون و آستین، ۲۰۰۰)، گسترش تعاملات فردی و اجتماعی و افزایش نقش‌پذیری (جانسون، جانسون و آستین، ۲۰۰۰)، افزایش گروه‌گرایی (کرمی و همکاران، ۱۳۹۱)، کاهش اضطراب (دوکاسبری و لینگف ۲۰۱۰)، افزایش عزت‌نفس (اسلاوین، ۱۹۹۶)، و تقویت مهارت‌های خود رهبری (ونمن و همکاران، ۲۰۰۲) اشاره کرد (نمازی و رئیسی، ۱۴۰۲). منظور از تدریس فعال که از روش‌های نوین آموزش حسابداری محسوب می‌شود مشارکت دانشجویان در فرآیند تدریس و تبدیل این امر به بخشی اصلی در این فرآیند است (طیبی‌راد و همکاران، ۱۴۰۱).

با توجه به اینکه یادگیری در حسابداری به‌منظور حل مسائل مرتبط، نیازمند درک فنی مفاهیم حسابداری توسط فراگیران است، استفاده از بازی‌های آموزشی در این فرآیند می‌تواند به آموزگاران این امکان را بدهد تا توانایی‌ها و سطح یادگیری شاگردان را ارزیابی کنند (نوروزی، ۱۳۹۹). همین‌طور از اوایل دهه ۱۹۵۰، تغییرات گسترده‌ای در ابزارهای تولیدی و تکنولوژی و همچنین استفاده از نسل اول و نسل‌های بعدی کامپیوتر در کارهای اداری و تولیدی، تحولی اساسی در ابزار کار حسابداری به وجود آورد (آپوستلو و همکاران، ۲۰۱۰). استفاده از اینترنت در آموزش منجر به تغییر ساختار کامل مدل یادگیری و آموزش شده و آموزش دانشگاهی را از نظر محتوا و سبک تحت‌تأثیر قرار داده و در نتیجه تغییرات عمده‌ای در شیوه‌های آموزشی سازمانی ایجاد کرده است (توفیق و الماسراوی، ۲۰۲۲).

حسابداری، همانند سایر دانش‌های کاربردی، با تغییرات تکنولوژی نیز تغییر کرده است و امکان ابداع و استفاده از روش‌ها و فنون جدید را به وجود آورده‌است. این تغییرات باعث شده‌است که حسابداری ساده به حسابداری دوطرفه تبدیل شود که نگهداری حساب‌ها و معاملات یک فعالیت تجاری و شرکاء آن را به‌سادگی امکان‌پذیر می‌سازد (لک، ۱۳۸۷). با پیشرفت فناوری اطلاعات و ارتباطات و نفوذ آن در حوزه آموزش و یادگیری، یک رویکرد نوآورانه در آموزش به‌نام آموزش الکترونیکی به وجود آمد (نمازی و رئیسی، ۱۴۰۲).

آموزش الکترونیکی یکی از راه‌های پر کردن شکاف بین آموزش سنتی و هوشمند است (ون بیلژون و ون در مروی^۱، ۲۰۱۸؛ پوپل و شیشکینا^۲، ۲۰۱۹). همه‌گیری کرونا کمک زیادی به افزایش استفاده از آموزش الکترونیکی کرد و آن را به پیش برد (توفیق و الماسراوی، ۲۰۲۲). و با لغو تمامی فعالیت‌های دانشگاهی، دانشگاه‌های مختلف روش تدریس را از سنتی (حضور) به آموزش آنلاین تغییر داده‌اند (پاترا و ساهو^۴، ۲۰۲۰). مهارت‌ها و دانش یادگیرنده مهم‌ترین و

¹ Apostolou

² Van Biljon & Van der Merwe

³ Popel & Shyshkina

⁴ Patra & Sahu

تأثیرگذارترین عناصر در موفقیت سیستم‌های آموزش الکترونیکی است (توفیق و الماسراوی، ۲۰۲۲). البته آموزش الکترونیکی با انتقاد شدید طرفداران سیستم‌های آموزشی سنتی مواجه است (توفیق و الماسراوی، ۲۰۲۲). چالش معاصر برای آموزش حسابداری، که ممکن است با ظهور هوش مصنوعی مولد یک بحران نامیده شود، مسلماً با فقدان تغییرات زیادی در پاسخ به آموزش حسابداری به تهدیدها و چالش‌های گذشته ناشی از توسعه فناوری ارتباطات و اطلاعات^۱ ترکیب شده است (بالانتین و همکاران، ۲۰۲۴). پیشرفت‌های هوش مصنوعی علاوه بر تهدیدی برای آموزش حسابداری، فرصتی بی‌نظیر برای ارزیابی مجدد هدف، شکل و محتوای آموزش حسابداری است (بالانتین و همکاران، ۲۰۲۴). و روش‌های نوین آموزش حسابداری شامل روش واحد پروژه، روش یادگیری مشارکتی، و آموزش با تکنولوژی‌های پیشرفته جهانی است (جامعی، ۱۳۹۷).

واضح است که تأثیر هوش مصنوعی بر حسابداری یک حوزه جدید مهم در آموزش حسابداری است (بالانتین و همکاران، ۲۰۲۴).

بنابراین حسابداران آینده باید به‌عنوان نوآوران و خلاقان، با ارائه گزارشات و راهکارهای هوشمندانه به مدیریت در اتخاذ تصمیمات مناسب کمک کنند، این مهارت‌ها باعث ارتقای سطح ارتباطات و تبادلات با مخاطبین از جمله سهام‌داران و نهادهای قانونی می‌شود و نیازهای آنان را در تهیه گزارشاتی که در اتخاذ تصمیمات متنوع به آن‌ها کمک می‌کند، بهبود می‌بخشد (لک و همکاران، ۱۳۹۹).

معایب روش مدرن

سختی در اجرا، هزینه‌های بالا و نیاز به تجهیزات پیشرفته و تخصصی هستند. در این روش نیاز به تجهیزات پیشرفته و تخصصی مانند کامپیوترهای قدرتمند، تابلوهای نمایش دیجیتال، و تجهیزات ویدئویی و صوتی بالا است. همچنین برای اجرای چنین روش‌هایی، نیاز به استادان و مربیان با توجه و آموزش دیده در این زمینه وجود دارد که هزینه‌های بالایی را به‌دنبال دارد (دهقانی، ۱۳۹۹).

ضعف پشتیبانی فنی آموزش الکترونیکی، هزینه بالای آماده‌سازی محتوای چندرسانه‌ای و مواد درسی و نگهداری و به‌روزرسانی و ضعف زیرساخت‌ها (گراینسکی، کدزیور، کراسودومسکا و هیردان، ۲۰۲۰)، همچنین افزایش احتمال تقلب دانشجویان در آزمون‌های حسابداری (دیاگادیکرتا، تریریکسانی، آونگ، رونی و کاظکیان، ژانگ و وایونینگرام، ۲۰۲۱) از ایرادات این روش هستند.

همچنین در جنبه هزینه روش‌های نوین به‌دلیل نیاز به تجهیزات پیشرفته و تخصصی، هزینه‌های بیشتری نسبت به روش‌های سنتی دارند. همچنین، نیاز به استادان و مربیان با تجربه و آموزش دیده در این زمینه، نیز هزینه بالایی را به‌دنبال دارد (حسینی، ۱۳۹۸).

مزایای روش مدرن

در رویکردهای نوین آموزشی افزون بر استفاده از و سایل و امکانات متعدد آموزشی، توانمندی‌ها و علاقه دانشجویان نیز مدنظر قرار می‌گیرد و تلاش می‌شود تا از آن در امر آموزش استفاده شود که این امر باعث ایجاد یادگیری پایدارتری در دانشجو می‌شود (استرایر، ۲۰۱۲)، همچنین فراگیران را به قبول مسئولیت در آموزش خود نیز ترغیب می‌کند (اسلاوین، ۱۹۹۶). در مقایسه با آموزش سنتی، آموزش الکترونیکی و مدرن منابع و فرصت‌های بیشتری برای افراد فراهم می‌کند تا برقراری ارتباط و همکاری آن‌ها فارغ از موقعیت زمانی و مکانی شکل بگیرد (پاکر، ۲۰۱۸).

¹ Information Communications Technology (ICT)

استفاده از رویکردهای نوین آموزشی، گستره‌ای از تأثیرات مثبت آموزشی و ارتباطی و کارایی‌های فردی و اجتماعی را در پیشرفت تحصیلی دانشجویان دارد. از مهم‌ترین این موارد می‌توان به تقویت مهارت‌های خود رهبری (ونمن، کن‌تر و پست، ۲۰۰۲)، تسلط بر محتوای کلاسی (جانسون، جانسون و آستین، ۲۰۰۰)، افزایش گروه‌گرایی (کرمی، محمدزاده قصر و افشاری، ۱۳۹۱)، کاهش اضطراب (دوکاسبری و لینگ، ۲۰۱۰)، افزایش عزت‌نفس (اسلاوین، ۱۹۹۶)، گسترش تعاملات فردی و اجتماعی و افزایش نقش‌پذیری (جانسون، جانسون و آستین، ۲۰۰۰) اشاره کرد.

یک از مزایای روش‌های نوین، ایجاد فرصت برای فعالیت‌های کاربردی و تعاملی است. در این روش‌ها، دانش‌آموزان یا دانشجویان به‌صورت فعال در فرایند یادگیری شرکت می‌کنند و با انجام فعالیت‌های گروهی و تعاملی، مفاهیم را یاد می‌گیرند.

از دیگر مزایا نیز

ایجاد فرصت برای ارتباط بین دانش‌آموزان یا دانشجویان و استاد، توجه به نیازهای فردی دانش‌آموزان یا دانشجویان، و افزایش تعامل و فعالیت‌های کاربردی، می‌باشد.

دانش‌آموزان یا دانشجویان به‌طور مستقیم در فرایند یادگیری شرکت می‌کنند و می‌توانند با استفاده از ابزارهای تعاملی مانند گفتگوهای آنلاین و گروهی، به‌عنوان یک انجمن یادگیری، با یکدیگر ارتباط برقرار کنند (نوروزی، ۱۳۹۹). از نظر فعالیت در روش‌های تدریس سنتی، فعالیت‌های دانشجویان یا دانش‌آموزان محدود به حل تمرینات و پاسخ به سؤالات است، در حالی که در روش‌های مدرن، دانشجویان یا دانش‌آموزان به‌صورت فعال در فرایند یادگیری شرکت می‌کنند و می‌توانند با انجام فعالیت‌های گروهی و تعاملی، مهارت‌های خود را بهبود بخشند.

افزایش تعامل و فعالیت دانشجویان، ایجاد فرصت برای یادگیری انعطاف‌پذیری، ایجاد فرصت برای یادگیری بصری و عملی، ایجاد فرصت برای آموزش تخصصی، کاهش هزینه‌های آموزش.

همچنین استفاده از روش معکوس به‌عنوان یکی از رویکردهای نسبتاً جدید نیز مورد توجه قرار گرفته است، در این روش محتوایی که قرار است در یک جلسه به فراگیران آموزش داده شود، از پیش در اختیار آن‌ها قرار داده می‌شود. آن‌ها باید در خانه یا فضایی غیر از کلاس درس، به‌صورت انفرادی محتوای آموزشی مورد نظر را بیاموزند و در کلاس درس حاضر شوند. کلاس درس مکانی برای گفتگو بر روی دانسته‌ها است. رفع اشکال، پرسش و پاسخ و حل تمرین از جمله اتفاقاتی هستند که در کلاس درس رخ می‌دهند. فعالیت‌هایی که قرار است در آموزش «خانه اتفاق بیافتد، جایگزین تدریس در کلاس درس می‌شود و از این رو به این روش آموزشی، روش "آموزش معکوس" می‌گویند (لی، بیتی، هافمن و مک درمات، ۲۰۱۵).

جدول (۱): خلاصه مباحث نظری

موضوع	توضیحات
حسابداری	به‌عنوان یک علم اجتماعی در نظر گرفته می‌شود
آموزش حسابداری	به دو دسته روش سنتی و مدرن تقسیم می‌شود
روش سنتی	دانشجو بر اساس درک خود از مطالبی که در کلاس درس یاد گرفته است، خواه درست بوده یا اشتباه، وظایف خود را در خانه انجام می‌دهد. از جمله این روش‌ها، حفظ و تکرار، سخنرانی، پرسش و پاسخ، کتاب‌محوری، می‌باشد.
روش مدرن	مبتنی بر یافته‌های روان‌شناسی، هنر و علم آموزش است. سختی اجرا، هزینه‌های بالا و نیاز به تجهیزات پیشرفته و تخصصی و ضعف پشتیبانی فنی آموزشی الکترونیکی افزایش احتمال تقلب دانشجویان در آزمون‌ها از معایب و همچنین ارجح دانشجویان یا دانش‌آموزان به قبول مسئولیت و ایجاد فرصت‌های بیشتر برای افراد و افزایش تعامل و فعالیت دانشجویان نیز از مزایای این روش است

بحث و نتیجه گیری

حسابداری با توجه به پیشینه کهن و توانایی آن در ورود به اکثر زمینه‌های بشری علم مهم و قابل احترامی شمرده می‌شود. آن چیزی که مهم است آموزش صحیح به دانشجویان و دانش‌آموزان این رشته می‌باشد که بتوانند به درک درستی از این رشته رسیده و توانایی‌های خود را در بازار کار بروز بدهند.

در هر دوره‌ای حسابداری به روش‌های متفاوتی فراگرفته می‌شده‌است، از اوایل سکونت بشر بر روی زمین گرفته که حساب و کتاب را با انگشتان دست و پا انجام می‌دادند تا هزاران سال بعد که با گسترش تجارت جهانی نیاز به حسابداری پیشرفته‌تر احساس شد و تا هم‌اکنون که در قرن ۲۱ هستیم، ساختارهای آموزش سنتی که در گذشته وجود داشتند که صرفاً بر پایه حفظ کردن مطالب و همچنین تدریس و صحبت‌های آموزش دهنده دروس بوده دیگر جهان کنونی کارایی چندانی ندارد و با گسترش تکنولوژی باید آموزش حسابداری را هم رو به مدرن شدن پیش برد و از ابزارهای جدید همچون هوش مصنوعی بهره گرفت، البته که باید این تکنیک توأم با تدریس درست باشد. در زوایای مختلف نیز، روش‌های تدریس مدرن و سنتی دارای معایب و مزایایی هستند. از نظر محتوا روش‌های تدریس سنتی دانشجویان یا دانش‌آموزان با توجه به جدول درسی، مفاهیم را که استاد تعیین کرده است یاد می‌گیرند، اما در روش مدرن دانشجویان یا دانش‌آموزان با انجام فعالیت‌های تعاملی و با مشارکت فعال در فرایند یادگیری مطالب را فرا می‌گیرند. اما از نظر ارتباط در روش سنتی دانشجویان استاد را به‌عنوان بک منبع اطلاعات و دانش می‌دانند و با او ارتباط برقرار می‌کنند، در حالی که در روش مدرن استاد نقش مشاور را داشته و دانشجویان یا دانش‌آموزان به‌صورت مستقیم با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنند.

منابع

- ✓ اعتمادی، حسین، نیکخواه‌آزاد، علی، (۱۳۷۷)، شناسایی عوامل و موانع رشد آموزش حسابداری در ایران و ارائه برنامه کارا و کارآمد، مدرس، شماره ۶، صص ۱۰۲-۱۲۱.
- ✓ اقدام‌مزرعه، یعقوب، نیکو مرام، هاشم، بنی‌مهد، بهمن، رهنمای‌رودپشتی، فریدون، (۱۳۹۸)، آزادی‌های مدنی و توسعه حسابداری، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، دوره ۱۱، شماره ۴۳، صص ۲۷-۴۷.
- ✓ باغومیان، رافیک، رحیمی، علی، (۱۳۹۰)، موانع پیشرفت آموزش حسابداری در ایران، مطالعات تجربی حسابداری مالی، دوره ۹، شماره ۳۵، صص ۶۹-۹۱.
- ✓ پیری سقرلو، مهدی، حجازی، رضوان، تحریری، آرش، (۱۴۰۰)، توسعه حسابداری در دانشگاه‌های ایران، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، دوره ۲۸، شماره ۳، صص ۳۹۸-۴۳۴.
- ✓ توسلی، فاطمه، باقرپور ولاشانی، محمدعلی، ساعی، محمدجواد، (۱۳۹۶)، بررسی فاصله انتظاری در آموزش حسابداری با توجه به الزامات قانونی جدید، مطالعات تجربی حسابداری مالی، دوره ۱۴، شماره ۵۴، صص ۸۹-۱۱۲.
- ✓ جامعی، رضا، (۱۳۹۷)، بررسی تناسب محتوا و شیوه‌های آموزش حسابداری (کارشناسی‌ارشد) با مهارت‌های موردنیاز بازار کار: از دیدگاه دانشجویان، اساتید دانشگاه و اعضای جامعه حسابداران رسمی ایرانف فصلنامه علمی پژوهشی تدریس پژوهی، دوره ۶، شماره ۳، صص ۲۱۸-۲۳۳.
- ✓ دیانتی‌دیلیمی، زهرا، پاکزاد، عطیه، (۱۳۹۶)، بررسی درجه اثربخش بودن آموزش حسابداری در دانشگاه‌ها و عوامل مؤثر بر آن با استفاده از کارت ارزیابی متوازن، فصلنامه علمی پژوهشی دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، دوره ۶، شماره ۲۱، صص ۱۲۱-۱۴۱.

- ✓ رجبزاده، مهدی، مرتضوی، مهدی، دوستار، محمد، آخوندی، نسرين، (۱۳۹۹)، توسعه چارچوب مفهومی ظرفیت‌سازی سازمانی بخش آموزش عالی جهت پاسخ‌گویی به انتظارات جامعه: رویکرد تحلیل مضمون، پژوهش‌های مدیریت منابع سازمانی، دوره ۱۰، شماره ۲، صص ۴۵-۷۳.
- ✓ رحمانیان کوشکی، عبدالرسول، برزگر، بهرام، کمالی‌راد، اسماعیل، (۱۴۰۰)، طراحی مدل بهبود کیفیت آموزش حسابداری از طریق بررسی روابط بین عوامل مؤثر بر روش‌های تدریس، پژوهش‌های تجربی حسابداری، دوره ۱۱، شماره ۴۱، صص ۱۶۶-۱۳۹.
- ✓ رهنمای رودپشتی، فریدون، طاهر آبادی، علی‌اصغر، (۱۳۸۹)، مشکلات تعامل بین تحقیقات آموزش و حرفه حسابداری و ارائه یک الگوی جدید، فصلنامه دانش و پژوهش حسابداری، شماره ۲۱، صص ۶۵-۱۲.
- ✓ سیدی، سیدجلال، غزنوی، محمدصادق، (۱۳۹۳)، حسابداری علم یا هنر؟، مطالعات حسابداری و حسابرسی، دوره ۳، شماره ۱۱، صص ۶۶-۷۷.
- ✓ سیف، علی‌اکبر، (۱۳۸۶)، روانشناسی پرورشی، تهران، انتشارات آگاه.
- ✓ شریفی، اصغر، اسلامیه، فاطمه، (۱۳۹۱)، بررسی تأثیر دوره‌های آموزی بر میزان رضایت و استرس شغلی کارکنان دانشگاه‌ها، مقالات همایش ملی الگوهای آموزش منابع دانشگاه تهران.
- ✓ صادقی ده‌چشمه، صادق، بنی‌طالبی دهکردی، بهاره، (۱۴۰۳)، تبیین نقشه‌های مفهومی جهت آموزش حسابداری بر اساس تئوری یادگیری آزوبل، فصلنامه علمی و پژوهشی دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، دوره ۱۳، شماره ۱، صص ۲۱۵-۲۳۲.
- ✓ صفوی، امان‌الله، (۱۳۹۵)، روش‌ها، فنون و الگوهای تدریس، تهران، انتشارات سمت.
- ✓ طبیبی‌راد، وحیده، دیانتی‌دیلیمی، زهرا، غلامی‌جمکرانی، رضا، بختیاری، ابوالفضل، عباسیان، حسین، (۱۴۰۱)، آموزش مبتنی بر هوش چندگانه در کلاس حسابداری، بهبود عملکرد، انگیزه و مهارت دانشجویان، تجربه‌ای نوین، پژوهش‌های تجربی حسابداری، سال ۱۲، شماره ۴۵، صص ۹۷-۱۲۰.
- ✓ عرب‌مازار یزدی، محمد، (۱۳۷۳)، ضرورت بازنگری جایگاه سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری در آموزش و حرفه حسابداری، فصلنامه علمی و پژوهشی بررسی‌های حسابداری، دوره ۳، شماره ۹، صص ۲۲-۴۲.
- ✓ غفاریان‌قدیم، مهسا، کردستانی، غلامرضا، بیات، روح‌اله، (۱۴۰۲)، ارائه الگوی آموزش حسابداری در دانشگاه نسل سوم و چهارم، پژوهش‌های تجربی حسابداری، دوره ۱۳، شماره ۴۸، صص ۱۵۶-۱۳۵.
- ✓ فتحی‌آذر، اسکندر، (۱۳۸۲)، روش‌ها و فنون تدریس، انتشارات دانشگاه تبریز.
- ✓ فیروزیان، محمود، سروری، محمد، (۱۴۰۰)، تأثیر آموزش ضمن خدمت بر عملکرد کارکنان مطالعه موردی: وزارت تجارت افغانستان، فصلنامه پژوهش‌های معاصر در علوم مدیریت و حسابداری، دوره ۳، شماره ۸، صص ۲۳۱-۲۴۸.
- ✓ گرگز، منصور، (۱۳۷۹)، آموزش حسابداری: تنگناها و راهکارها، مجله حسابداری، شماره ۱۳۶، صص ۲۷-۲۹.
- ✓ گیلانی، آتنا، صفری‌گرایلی، مهدی، رضانی، جواد، رضائیان، رمضان، (۱۴۰۱)، بررسی تأثیر حسابداری گفتمان بر توسعه بلوغ حرفه‌ای حسابداری، پژوهش‌های کاربردی در گزارشگری مالی، دوره ۱۱، شماره ۲۰، صص ۳۲۹-۳۶۵.
- ✓ لک، جمشید، (۱۳۸۷)، بررسی تأثیر شبکه‌های فناوری اطلاعات بر زنجیره سازمان، فصلنامه دانش و پژوهش حسابداری، انجم حسابداری ایران، سال ۳، شماره ۱۴.
- ✓ مداحی، زهرا، غلامی‌جمکرانی، رضا، زنجیر دار، مجید، خیری، حسن، (۱۴۰۲)، تحلیل جامعه‌شناختی تئوری‌های حسابداری، پژوهش‌های حسابداری و حسابرسی، دوره ۱۵، شماره ۲ (پیاپی ۱۵)، صص ۲۰۹-۲۳۶.

- ✓ مشایخی، بیتا، شفیع پور، سید مجتبی، (۱۳۹۱)، بررسی کارایی نظام آموزشی رشته حسابداری در سطح دانشگاه‌های ایران با استفاده از تکنیک تحلیل پوششی داده‌ها، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، دوره ۱۹، شماره ۶۷، صص ۱۱۹-۱۴۲.
- ✓ معروفی، یحیی، کیامنش، علیرضا، مهرمحمدی، محمود، علی‌عسکری، مجید، (۱۳۸۶)، ارزشیابی کیفیت تدریس در آموزش عالی: بررسی برخی دیدگاه‌ها مطالعات برنامه درسی، دوره ۲، شماره ۵، صص ۸۱-۱۱۲.
- ✓ مهدی، پیری‌سقرلو، تحریری، آرش، (۱۴۰۲)، مؤلفه‌های کلان تأثیرگذار بر توسعه آموزش رشته حسابداری در دانشگاه‌های ایران، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، دوره ۱۵، شماره ۲، صص ۶۷-۱۱۸.
- ✓ مهدی، پیری‌سقرلو، تحریری، آرش، حجازی، رضوان، صمدی‌لرگانی، محمود، (۱۴۰۱)، نقش رهبری، برنامه ریزی و نظارت بر سیستم آموزش عالی در توسعه حسابداری دانشگاهی ایران، تحقیقات حسابداری و حسابرسی، شماره ۵۶، صص ۵۲-۳۱.
- ✓ ناصر، حجتی رودسری، رسول، علیپور، عبدالحسین، (۱۴۰۲)، حسابداری از پیدایش تا توسعه، فصلنامه چشم‌انداز حسابداری و مدیریت، دوره ۶، شماره ۸۷، صص ۸۰-۸۹.
- ✓ ناصری، حسین، کرمی، غلامرضا، حجازی، رضوان، (۱۴۰۲)، ارائه الگوی ارتقای آموزش رشته حسابداری در آموزش عالی کشور، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، دوره ۳۰، شماره ۲، صص ۳۸۰-۳۹۷.
- ✓ ناظمی‌زاده، منیژه، حیرانی، فروغ، معین‌الدین، محمود، حاتمی‌نسب، سید حسن، (۱۴۰۱)، رتبه بندی مولفه‌های تفکر انتقادی در آموزش و حرفه حسابداری با استفاده از الگوریتم رتبه بندی چند معیاره (MCRA)، نشریه علمی حسابداری مدیریت، دوره ۱۵، شماره ۳، صص ۹۳-۱۰۸.
- ✓ نمازی، محمد، رئیسی، زهره، (۱۴۰۲)، تأثیر رویکردهای آموزش سنتی و روش داده‌های بزرگ بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان حسابداری، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، دوره ۱۵، شماره ۴، صص ۱-۲۵.
- ✓ نوروزی، محمد، (۱۳۹۹)، نگرش تحلیلی به نقش بازی‌های جدی در آموزش حسابداری، پژوهش حسابداری و حسابرسی، دوره ۱۰، شماره ۲، صص ۱۵۵-۱۶۷.
- ✓ نونهال نهر، علی‌اکبر، محمدزاده سالطه، حیدر، حمد الهی، کبری، (۱۳۹۷)، ارزیابی تأثیر آموزش حسابداری (آموزش دانشگاهی و دوره‌های ضمن خدمت) و تجربه بر قضاوت‌های حرفه‌ای حساب‌رسان، فصلنامه پژوهش‌های تجربی حسابداری، دوره ۴، شماره ۱۳، صص ۱۹۱-۱۹۶.
- ✓ Alshurafat, H., Al Shbail, M. O., Masadeh, W. M., Dahmash, F., & Al-Msiedeen, J. M. (2021). Factors affecting online accounting education during the COVID-19 pandemic: An integrated perspective of social capital theory, the theory of reasoned action and the technology acceptance model. *Education and Information Technologies*, 1-19.
- ✓ Akour, I., Rahamneh, A., Al Kurdi, B., Alhamad, A., Al-Makhariz, I., Alshurideh, M. and Al-Hawary, S. (2023), "ggggggg CaccceccC Gr eennnnnn myssss dddddd dd dddy" levels in face-fffce add iiiii ee eccc aiinn nnJaaaa", *Inrrr ttt ion Sciences Letters*, Vol. ۱۲ No. ۲, pp. ۹۱۰-۹۰۱..
- ✓ Albrecht, W. S., & Sack, R. J. (2000). *Accounting Education: Charting the Course through a Perilous Future*. Fall Issue: Accounting Education Series.
- ✓ Arthur Andersen & Co, Arthur Young, Coopers & Lybrand, Deloitte Haskins & Sells, Ernst & Whinney, Peat Marwick Main & Co, Price Waterhouse, & Touche Ross. (1989). *Perspectives on Education: Capabilities for Success in the Accounting Profession*
- ✓ Aghdam Mazraeh, Y. & Karimzadeh, H. (2017). The Role of Ethics on Accounting (January 18, 2017). Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2901664>.

- ✓ Apostolou, B., Hassell, J. M., Rebele, J. E. and Watson, S. F. (2010). "Accounting education literature review". *Journal of Accounting Education*, ۲۸ (۲): ۱۴۵-۱۹۷.
- ✓ Boritz, J. E., & Stoner, G. N. (2014). Technology in accounting education. In R. M. S. Wilson (Ed.), *The Routledge Companion to Accounting Education* (pp. ۳۴۷-۳۷۵). Routledge
- ✓ Bedford, N., Batholemew, E. E., Bowsher, C. A., Brown, A. L., Davidson, S., Horngren, C. T., Wheeler, J. T. (1986). Future accounting education: Preparing for the expanding profession (the special report of the american accounting association committee on the future structure, content, and scope of accounting education). *Issues in Accounting Education*, ۱(۱), ۱۶۸-۱۹۵.
- ✓ Boyce, G. (1999). Computer-assisted teaching and learning in accounting: Pedagogy or product? *Journal of Accounting Education*, ۱۷(۳/۲), ۱۹۱-۲۲۰.
- ✓ Boyce, G., Greer, S., Blair, B., & Davids, C. (2012). Expanding the horizons of accounting education: Incorporating social and critical perspectives. *Accounting Education: An International Journal*, ۲۱(۱), ۴۷-۷۴.
- ✓ Carvalho, C. and Almeida, A.C. (2022), "eee aeaaacy of acciiiii ii ecccaaiinn nn eee eeemmnnrrrr ff aaæeesal llll ss eeeeeed ooooo t rrr eet ee" Saaaaaaaty, ... ۱۴ No.
- ✓ Commission, A. E. C. (1990). Objectives of education for accountants: Position statement number one. *Issues in Accounting Education*, ۵(۲), ۳۰۷-۳۱۲.
- ✓ Deegan, Craig Micheal. (2009) "Fnmccccc ccuuiii gg eee rr y" c cc Gaaw—Hill.
- ✓ Hassall, T., Joyce, J., Montano, J. L. A. & Anes, J. A. D. (2005), "Prrrrttsss rrr eee eeemmnnrrrr ff cccaiioaal llll ss nn aaaa gennn t acc: A rrr eeean eeeeeciiee", *Accounting Forum*, ۲۹(۴), PP.۳۹۴-۳۷۹.
- ✓ ee mmytttt a, ;; Selly, ;; eeee tty, .. ;; Bevvv, .. ;; aa aaaya, .. F; Seiii a, ;; ... Honesty, F. F. (2019). The Effect of Accounting Computer Training for Teachers of Accounting Vocational Schools to Improving Teacher Competency. ۴th International Conference on Education, Economics, Business and Accounting, ۱۲۴, ۵۴۳-۵۴۸.
- ✓ Joan Ballantine, Gordon Boyce, Greg Stoner, (2024), A critical review of AI in accounting education: Threat and opportunity, *Critical Perspectives on Accounting* ۹۹
- ✓ Khawar, K., Munawar, S., & Naveed, N. (2020). Fuzzy logic-based expert system for assessing programming course performance of E-learning students. *Journal of Information Communication Technologies and Robotic Applications*, ۵۴-۶۴.
- ✓ Langenderfer, H. (1987). "Accounting Education's History- A ۱۰۰-Year Search for Identity", *Journal of Accountancy*, ۱۶۳ (۵), ۳۳۱-۳۰۲.
- ✓ Muir, T., & Geiger, V. (2016), "eee affooaaaces ff ggggga eeeee crrrrr rrr aaaaaah nn the teaching of mathematics: a case study of a grade ۱۰ eeeee eeeee esss", aa aaaaa aas *Education Research Journal*, ۲۸(۱), PP. ۲۶-۱.
- ✓ Omar Ikbal Tawfik, Hamada Elsaid Elmaasrawy, (2022), Assessing the factors that affected the development of cloud-aased accuuiii gg euucaiinn add uuæ" 'caeeii c performance in Oman, *Arab Gulf Journal of Scientific Research*, Vol. ۴۱ No. ۲, pp. -۱۴۱ ۱۵۷
- ✓ Patra, S., & Sahu, K. K. (2020). Digitalisation, online learning and virtual world. *Horizon Journal of Humanities and Social Science*, ۲, ۴۵-۵۲.
- ✓ Popel, M. V., & Shyshkina, M. P. (2019). The areas of educational studies of the cloud-based learning systems. Paper presented at the proceedings of the ۹th workshop on cloud technologies in education (CTE 2018), Kryvyi Rih, Ukraine, December ۲۱, ۲۰۱۸.
- ✓ Rahaf Ibrahim Alkhalaileh, Hashem Alshurafat, Huthaifa Al-Hazaima (2023), Divergence acc eeeee rgence oa aaiett tt teerrrrrr rr eerceiii ttt t ttt drrrr ecccc accoiii gg euucai:::

- importance, obstacles and pedagogies, Journal of Business and Socioeconomic Development
- ✓ Review Committee of the Accounting Discipline in Higher Education. (1990). Accounting in Higher Education: Report of the Review of the Accounting Discipline in Higher Education. Volume ۱: Main Report and Recommendations. Australian Government Publishing Service.
  - ✓ Sangster, A., & Wilson, R. A. (1991). Knowledge-based learning within the accounting curriculum. *British Accounting Review*, ۲۳(۳), ۲۴۳-۲۶۱.
  - ✓ Solomons, D., & Berridge, T. M. (1974). Prospectus for a Profession: The Report of the Long Range Enquiry into Education and Training for the Accountancy Profession. Advisory Board of Accountancy Education.
  - ✓ Springer, C. W., & Borthick, A. F. (2044). Business simulation to stage critical thinking in introductory accounting: Rationale, design, and implementation. *Issues in accounting education*, ۱۹(۳), ۳۰۳-۲۷۷.
  - ✓ Tinker, T., & Feknous, B. (2011). Developing the socio-political skills of accounting students: A mixed synchronous and asynchronous learning strategy. *Pacific Accounting Review*, ۱۳(۱), ۱۹-۳۲.
  - ✓ Van Biljon, J., & van der Merwe, R. (2018). Research on mobile cloud computing in teaching and learning: A conceptual framework. Presented at ICEL ۲۰۱۸ ۱۳th international conference on e learning.
  - ✓ Tamara Poje, Maja Zaman Groff, (2023), Ways ethics education toolkit impacts moral judgment of accounting students, *Accounting Research Journal*, Vol. ۳۶ No. ۲/۲, pp.-۲۵۱-۲۷۳.

